

«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

**ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ
ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑ**

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔ

**Հետազոտության
կազմակերպման**

թեման՝

Գրաճանաչության

առանձնահատկությունները

Առարկան՝

Անգլերեն

Հետազոտող ուսուցիչ՝

Ավոյան Լիլիթ

**Ուսումնական հաստատություն՝
անվան**

Ալեքսանդր Բլոկի

N122 հիմնական դպրոց

Երևան 2022
ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ	3
ԳԼՈՒԽ 1. ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԵՐԵՒԱՅԻ ԱՆՅԱՏԱԿԱԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ	
1.1 Կրտսեր դպրոցականի հոգեբանական և ֆիզիկական ընդհանուր բնութագիր	4
1.2 Երեխաների հոգեբանական պատրաստվածությունը դպրոցացկան ուսուցմանը.....	6
1.3. Երեխաների մանկավարժական և հոգեբանական նախապատրաստումը դպրոցական ուսուցմանը.....	8
ԳԼՈՒԽ 2. ՎԱՂ ԳՐԱՃԱՆԱԶՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՅԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՆԱԽԱԴԴՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔՈՒՄ.....	11
2.2 Գրաճանաչության ուսուցման կազմակերպումը.....	14
ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....	20
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....	21

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Այս թեմայի **արդիականությունը** սահմանվում է նրանով, որ գրաճանաչությունը դեռևս մանկապարտեզի ավագ խմբում երեխայի զարգացման կարևոր նախապայմաններից մեկն է հանդիսանում: Այն կենտրոնացված, համակարգված գործընթաց է, որը պատրաստում է երեխային գրել և կարդալ սովորելուն:

Նախաայբբենական փուլում տարվող աշխատանքների հաջող կազմակերպման համար շատ կարևոր է դպրոց ընդունվող երեխայի նախապատրաստումը դպրոցական կյանքին ու կանոններին: Դպրոցը երեխայի համար նոր աշխարհ է՝ նոր հետաքրքրություններով, հոգսերով ու տպավորություններով ուրախություններով ու մտահոգություններով:

Գրաճանաչության սխալ մոտեցումները կարող են հանգեցնել լրացուցիչ խնդիրների: Այսպիսով, այդ խնդիրներից խուսափելու համար անհրաժեշտ է ոչ միայն գրագետ կազմակերպել երեխայի գրաճանաչության գործընթացը մանկապարտեզի ավագ խմբում, այլ նաև կիրառել նորագույն մանկավարժական տեխնոլոգիաներ, որոնք կօգնեն այդ գործընթացը երեխայի համար դարձնել մատչելի և հետաքրքիր: Ներկայումս առավել կարևորվում է 5-6 տարեկան երեխաներին դպրոցական ուսուցմանը նախապատրաստվելու հարցը:

5-6 տարեկան երեխաներին դպրոցական ուսուցմանը ժամանակին նախապատրաստելը նպաստում է նրանց մեջ ուսումնական աշխատանքի նկատմամբ սեր և հետաքրքրություն դաստիարակելուն, անհամեմատ հեշտացնում է մանկապարտեզային կյանքից անցումը դպրոցական կյանքին, ուսումնառությանը: Ապահովվում է նաև կրթության երկու աստիճանների՝ նախադպրոցական և դպրոցական տարրական ուսուցման միջև եղած անհրաժեշտ հաջորդականությունը:

Աշխատանքի **նպատակն** է պարզել, թե ի՞նչ է իրենից ներկայացնում վաղ գրաճանաչումը և ուսումնասիրել գրաճանաչության կազմակերպման առանձնահատկությունները:

ԳԼՈՒԽ 1. ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԵՐԵՒԱՅԻ ԱՆՅԱՏԱԿԱԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

1.1 Կրտսեր դպրոցականի հոգեբանական և ֆիզիկական ընդհանուր բնութագիր

Երեխան միշտ իր ժամանակների հետևորդն է: Նրա զարգացման օրինաչափությունները կամ որոշակի առանձնահատկությունները միշտ պայմանավորված են այս կամ այն հանգամանքով, դաստիարակությամբ և սերտ կապված են ծնողների պատկերացումների հետ: Վերջերս մեզ շրջապատող աշխարհը և, հետևաբար, ծնողների վերաբերմունքը շատ առումներով կտրուկ փոխվել են, որոնք ազդում են և երեխայի հոգեբանական զարգացման վրա:

Կրտսեր դպրոցական տարիքը համարվում է 6-11 տարեկանը: Սա համեմատաբար հանգիստ և հավասարաչափ ֆիզիկական զարգացման տարիք է: Հասակի և քաշը ավելացումը, թոքերի կենսական տարողունակության աճը բավականին հավասար և համաչափ է: Կրտսեր դպրոցականի ոսկրային համակարգը դեռ ձևավորման փուլում է՝ ողնաշարի, կրծքավանդակի, կոնքի, վերջույթների ոսկրացումը դեռ ավարտված չէ, ոսկրային համակարգում դեռ շատ աճառային հյուսվածքներ կան: Նախադպրոցական տարիքում ձեռքի և մատների ոսկրացման գործընթացը նույնպես դեռ ամբողջությամբ ավարտված չէ, ուստի մատների և ձեռքի մանր և ճշգրիտ շարժումները դժվար և հոգնեցուցիչ են: Ուղեղի ֆունկցիոնալ բարելավում կա՝ զարգանում է կեղևի վերլուծահամդրական ֆունկցիան; Աստիճանաբար փոխվում է գրգռման և արգելակման գործընթացների հարաբերակցությունը. արգելակման գործընթացն ավելի ու ավելի ուժեղ է դառնում, թեև գրգռման գործընթացը դեռ գերակշռում է, իսկ կրտսեր դպրոցականները դեռևս իմպուլսիվ են [7]:

Դպրոցական կրթության սկիզբը նշանակում է անցում խաղային գործունեությունից ուսումնական գործունեության՝ որպես տարրական դպրոցական տարիքի առաջատար գործունեություն, որում ձևավորվում են հիմնական հոգեկան նորագոյացությունները:

Յետևաբար, դպրոց գնալը մեծ փոփոխություն է առաջացնում երեխայի կյանքում: Նրա կյանքի ողջ ուղին, սոցիալական դիրքը թիմում, ընտանիքում կտրուկ փոխվում է: Ուսուցումն այսուհետ դառնում է հիմնական, առաջատար գործունեություն, ամենակարևոր պարտականությունը սովորելու, գիտելիք ձեռք բերելու պարտականությունն է: Իսկ դաս սովորելը լուրջ աշխատանք է, որը պահանջում է երեխայի կազմակերպվածությունը, կարգապահությունը, կամային ուժերը:

Սկզբում նրա մոտ հետաքրքրություն է առաջանում ուսումնական գործունեության բուն գործընթացի նկատմամբ՝ առանց գիտակցելու դրա նշանակությունը: Միայն նրանց կրթական աշխատանքի արդյունքների նկատմամբ հետաքրքրություն առաջանալուց հետո է ձևավորվում հետաքրքրություն կրթական գործունեության բովանդակության, գիտելիքների ձեռքբերման նկատմամբ: Սա էլ բարենպաստ հիմք է հանդիսանում հասարակական բարձր կարգուկանոնի և ուսման նկատմամբ իսկապես պատասխանատու վերաբերմունքի համար:

Ուսուցչի դաստիարակչական մեծ ազդեցությունը կրտսեր դպրոցականների վրա պայմանավորված է նրանով, որ ուսուցիչը երեխաների դպրոցում գտնվելու հենց սկզբից դառնում է անվիճելի հեղինակություն նրանց համար: Ուսուցչի հեղինակությունը ցածր դասարաններում դասավանդելու և դաստիարակելու ամենակարևոր նախապայմանն է:

Ժամանակակից երեխաներն ապրում են բոլորովին այլ, փոխված աշխարհում: Ծնողներին թվում է, որ իրենց երեխաներին պետք է հնարավորինս շուտ ծանոթացնել հասուն տարիքին և տեխնոլոգիական առաջընթացին: Բայց դա այդպես չէ: Երեխայի հիմնական իրավունքը մանկության, բոլոր տարիքային շրջանների լիարժեք կյանքի իրավունքն է:

Փոքր երեխային շրջապատող առարկաները ուղղակիորեն չեն ազդում նրա վրա և չեն առաջացնում զգացմունքներ կամ ցանկություններ: Երեխան իրերի ներքին, մշակութային եռությունը բացահայտում է միայն մեծահասակի հետ միասին՝ շնորհիվ այն բանի, որ սիրելին երկխոսության մեջ է մտնում նրա հետ, հարմարեցնում նրան աշխարհի մարդկային ընկալմանը և այս աշխարհը դարձնում հուզիչ, իմաստալից, խրախուսելով նրան: սեփական գործունեությունը:

Մեծահասակի աջակցությամբ և օգնությամբ փոքրիկն ինքը սկսում է իրեն փորձել տարբեր գործունեության մեջ և զգալ իր կարողությունները, իր «ես»-ը:

Ոչ մի տեխնիկական միջոցներ, ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, նույնիսկ ամենալավը, մանկական հաղորդումները չեն կարող փոխարինել կենդանի մարդուն, չեն կարող բացահայտել շրջապատող իրերի մշակութային նշանակությունը: Սա հեշտացնում է ծնողական խնամքը վերջին

տարիներին: Համակարգիչը, հեռուստացույցը հաստատապես ներառված են շատ երեխաների կյանքում՝ սկսած կյանքի առաջին տարիներից: Ցավոք, պետք է նշել, որ Էկրանն ավելի ու ավելի է փոխարինում տատիկի հեքիաթներին, մոր օրորոցայիններին, հոր հետ խոսակցություններին: Էկրանը դառնում է երեխայի գլխավոր «դաստիարակը» [9] :

1.2 Երեխաների հոգեբանական պատրաստվածությունը դպրոցական ուսուցմանը

Կրտսեր դպրոցական տարիքը ընգրկում է 6-10 տարեկանը: Այն անձի կայացման կարևորագույն փուլերից մեկն է, որի ընթացքում տեղի է ունենում անհոգ մանկությունից անցում այնպիսի մի շրջանի, երբ անհրաժեշտություն է ծագում նոր դերեր կրել, պատասխանատու լինել, տարբեր պահանջներ իրականացնել: Այս շրջանում հակասության մեջ են մտնում երկու հիմնական դրդապատճառ՝ անհրաժեշտության և ցանկության: Դպրոց ընդունված 6-7 տարեկան երեխան դեռևս գտնվում է իր զարգացմամբ նախադպրոցական մակարդակում: Մի կողմից, առաջնորդվելով անհրաժեշտության պահանջմունքով, երեխան բացահայտում է հասուն կյանքը, իսկ մյուս կողմից, դրդված լինելով ցանկության պահանջմունքով, երեխան ցուցաբերում է այնպիսի վարք, որը վերադարձնում է իրեն մանկության աշխարհ, որտեղ ամենը ապահով է, ծանոթ, իրականանալի, չկան որոշակի պարտականություններ և պահանջներ: Մյուս կողմից, երեխան իմպուլսիվ է, անհանգիստ, ունի ոչ կայուն ուշադրություն, իսկ մյուս կողմից, քանի որ նրա մոտ արդեն ձևավորվում է պահանջմունքների նոր մակարդակ, նա սկսում է գործել, առաջնորդվելով որոշակի նպատակներով, արժեքներով, զգացմունքներով:

Կրտսեր դպրոցականի զարգացման ընթացքում հստակ երևում են զարգացման որակական փոփոխություններ: Երեխայի հոգեկան զարգացման կենտրոնում է հայտնվում կամաձին գոյացություններ /պլանավորում, գործողությունների զարգացման ծրագիր, վերահսկողության իրականացում/: Այս տարիքի երեխայի զարգացման հիմնական բնութագրերից է այն, որ թեև կտրուկ փոխվում է գործունեության հիմնական ձևը, դեռևս պահպանվում է խաղալու պահանջմունքը: Այդ իսկ պատճառով դպրոցական կյանքի սկզբնական շրջանում չափազանց կարևոր է ուսումնական գործընթացում խաղային էլեմենտների առկայությունը, ինչը մեծացնում է երեխայի հետաքրքրությունը ուսման հանդեպ:

Մեծ է նաև շարժվելու պահանջմունքը, հետևաբար, ուսուցիչը ուսումնական գործընթացը կազմակերպելիս պետք է կիրառի շարժողական խաղեր, որոնք նպաստում են երեխայի ուշադրության զարգացմանը, կենտրանանալու

կարողությամբ: Ուսուցիչը նաև կարող է հմտորեն կազմակերպել էրեխաների հանգիստը՝ ներառելով խաղեր և շարժողական վարժություններ, որոնց ընթացքում էրեխան լիցքաթափվում է և կարողանում արդյունավետ շարունակել ուսումը:

Կրտսեր դպրոցականի համար նաև չափազանց կարևոր է նոր տպավորություններ ստանալու պահանջը, որի հիման վրա ձևավորվում են գիտելիքներ, կարողություններ և հմտություններ ձեռք բերելու պահանջը: Այս պահանջը առաջնորդում է էրեխայի զարգանալու, դրդապատճառների նոր համակարգ ձևավորելու ընթացքը: Ողջ համակարգում կարևոր դեր են խաղում սոցիալական դրդապատճառների ձևավորումը, որը ի հայտ է գալիս 2-3 դասարաններում:

Աշակերտի համար կարևորվում են ուսուցչի գովասանքը, գնահատականը, ավելի ուշ հասակակիցների կարծիքը իր անձի վերաբերյալ: Այս ամենը նպաստում է էրեխայի կողմից սոցիալական իր նոր դերերի գիտակցմանը, իր Ես-ի ինքնահաստատմանը: Երեխայի դրդապատճառների առաջացման, հետաքրքրության պահպանման, Ես-ի ինքնահաստատման գործընթացում չափազանց կարևորվում է ուսուցչի դերը Կրտսեր դպրոցականի մոտ առաջնային են նաև բարոյական դրդապատճառների ձևավորումը, ինչում կարևոր դեր է նխադրում իդեալների ձևավորումը, որոնք կրում են շատ հստակ բնույթ /հիմնականում տարբեր գրքային կամ հեռուստատեսային հերոսներ/, փոփոխական են և ազդում են իրենց արտաքին կողմերով: Կրտսեր դպրոցի առաջին տարիներին ուսուցիչը էրեխայի համար միակ և անկոտրում հեղինակությունն է: Աշակերտի շփումը հիմնականում ուղղված է նրան, համադասարանցիներին նա ընդունում է ուսուցչի միջոցով, արժևորում է այն համադասարանցիներին, ում գնահատում է ուսուցիչը: Այդ պատճառով, ուսուցիչը որպես հեղինակություն կարող է ուղղորդել էրեխայի հասարակական շփումները: Յետզիտե մեծանում է հասակակիցների հետ շփվելու պահանջը, որի բավարարման ընթացքում էրեխան սկսում է հասկանալ առկա կանոնները, միջանձնային շփման նրբությունները: Ուսումնական գործունեությունը փոխում է էրեխայի զգացմունքների բովանդակությունը, նրանք դառնում են ավելի գիտակցված և զսպված: Դրական զգացմունքերը այժմ առաջանում են որ միայն հաճելի խաղ խաղալուց և հաճույք ստանալուց, այլ որոշակի մտավորգործունեություն կատարելուց, դժվարություններ հաղթահարելուց, մրցակցությունից: Երեխան ծանոթանում է կյանքի տարբեր սոցիալական դերերի, նրա մոտ զարգանում են բարոյական զգացմունքները: Տեղի է ունենում առկա բարոյական նորմերի, կանոնների ինտենսիվ ներքնայնացում: Այս գործընթացում

կարևորվում է մեծահասակի դերը, որը կարող է ներկայացնել երեխային ընդունելի վարքաձևեր, նորմեր, կանոններ, զարգացնել բարոյական ինքնագիտակցությունը [10]:

1.3. Երեխաների մանկավարժական և հոգեբանական նախապատրաստումը դպրոցական ուսուցմանը

Դպրոց ընդունվելը բեկումնային պահ է երեխայի կյանքում, անցում նոր սոցիալական պայմանների ու գործունեության ձևերի, հետևաբար պահանջում է դպրոցական ուսուցմանը երեխաների նախապատրաստման անհրաժեշտություն: Ինչպես գիտենք, կրթության բոլոր օղակների միջև գոյություն ունի սերտ և տրամաբանական կապ, որն ապահովում է սահուն անցումը կրթության մի օղակից մյուսին և կրթական նպատակների ու խնդիրների արդյունավետ լուծումը: Այն առավել ընդգծված դրսևորվում է հատկապես մանկապարտեզի և դպրոցի միջև, մասնավորապես երեխայի դպրոցական ուսուցման նախապատրաստման առումով: Երեխաների նախապատրաստումը դպրոցական ուսուցմանը մի կողմից ենթադրում է, որ նախադպրոցական հաստատությունները կոչված են երեխային դպրոց «հանձնել» անձի ձևավորման ու ընդհանուր զարգացվածության այնպիսի մակարդակով, որը համապատասխանում է դպրոցի պահանջներին, մյուս կողմից էլ՝ դպրոցը պետք է հիմնվի նախադպրոցականի ձեռք բերած գիտելիքների, հմտությունների և որակների վրա: Երեխայի դպրոցական ուսուցման նախապատրաստման նպատակը զարգացման բարենպաստ միջավայրի ապահովումն է, որտեղ ըստ ամենայնի կբացահայտվեն և կդրսևորվեն նրա ներքին հնարավորություններն ու կարողությունները, կզարգանան երեխայի հոգեկան, սոցիալական, ֆիզիկական կարողությունները, ինչն էլ կապահովի երեխայի հաջող մուտքն ու ուսումնառությունը դպրոցում, դպրոցական կյանքին նրա ադապտացիան: Դպրոցական ուսուցման նախապատրաստումը երկարատև և բարդ գործընթաց է, այն ընթանում է նախադպրոցական մանկության ողջ ընթացքում երեխայի տարիքային առանձնահատկություններին համապատասխան: Եվ թերևս չկա առավել կոնկրետ և կամ նպաստավոր ժամանակ այդ գործընթացի կազմակերպման համար: Նախադպրոցական կյանքի բոլոր տարիներին երեխայի ձեռք բերած նվաճումները կուտակվում են և դպրոցի շեմին տալիս են որոշակի որակ [4]:

Ինչ խոսք, երեխայի դպրոցական ուսուցման նախապատրաստման անհրաժեշտությունը կասկած չի հարուցում: Ընդ որում հարկ է, որ այն լինի նպատակաուղղված և համակարգված, ընթանա պարբերաբար՝ ընդգրկելով երեխայի կյանքի բոլոր ոլորտները: Սակայն այդ աշխատանքները չպետք է վերածվեն ծանրաբեռնված վարժանքի և մարզման, այն պետք է ընթանա երեխայի բնական զարգացման, նրա ամենօրյա կյանքի, շփումների և խաղային գործունեության համատեքստում: Եվ ամենակարևորն այն է, որ երեխայի հետ իրականացվող աշխատանքը պետք է գերծ լինի մեծահասակների զայրույթից և երեխաների արցունքներից:

Աշակերտը պարտավոր է ենթարկվել բոլոր դպրոցականների համար նախատեսված կանոններին, և յուրացնել դարձյալ բոլոր երեխաների համար նախատեսված գիտելիքները: Դպրոցականի ուսումնական աշխատանքը հիմնականում տեղի է ունենում դասերի ընթացքում, որտեղ բոլոր երեխաները պարտավոր են հետևել ուսուցչի ցուցումներին, կատարել դրանք, չչեղվել և այլ գործերով չզբաղվել:

Աշակերտի կյանքի և գործունեության վերոհիշյալ առանձնահատկությունները լուրջ պահանջներ են ներկայացնում նրա անձնավորության տարբեր կողմերին, գիտելիքներին, կարողություններին, հոգեկան որակներին: Այս համատեքստում էլ առաջանում է երեխային դպրոցին նախապատրաստելու անհրաժեշտություն:

Մի շարք հետազոտությունների տվյալներ ցույց են տալիս (Ս. Կ. Մարկովա, Ա. Բ. Օռլովա, Տ. Ա. Մարիս), որ դպրոցական պատրաստվածության արդյունավետ իրականացման հիմքը դպրոցի նկատմամբ երեխայի գիտակցական մոտեցման ձևավորումն է, իսկ վերջինս ձևավորվում է՝ կախված այն ինֆորմացիայի քանակությունից, որ երեխան տիրապետում է ընդհանրապես դպրոցի մասին: Կարևոր է նաև այն, որ դպրոցի մասին տեղեկությունները երեխան ոչ միայն հասկանա, այլև զգա: Հուզական փորձը օգնում է երեխային ընդգրկվել իր մտածողությունն ու հույզերն ակտիվացնող գործունեության մեջ: Հուզական փորձը, սովորաբար, ձևավորվում է գրույցների, մեծահասակների կողմից իրենց հետաքրքիր դպրոցական կյանքի և սիրելի ուսուցիչների մասին կատարած պատմումների, դպրոցներում էքսկուրսիաներ կազմակերպելու, առաջին դասարանցիների հետ շփվելու, գեղարվեստական գրականություն ընթերցելու և այլնի միջոցով: Փաստորեն դպրոցական ուսուցման նկատմամբ երեխայի հուզական փորձի ձևավորումը իր հերթին նպաստում է դպրոցի նկատմամբ դրդապատճառային պատրաստվածության ձևավորմանը, ինչն էլ հենց հանդիսանում է երեխայի սովորելու ցանկությունը:

Ըստ մի շարք հայտնի մանկավարժների և հոգեբանների՝ առանձնացվում են դպրոցին պատրաստվածության հետևյալ բաղադրիչները.

1. Անձնային(դրդապատճառային) պատրաստվածություն, որն իր մեջ ներառում է երեխայի պատրաստվածությունը նոր սոցիալական դիրքին, այսինքն աշակերտի կարգավիճակին, աշակերտ, ով արդեն ունի որոշակի իրավունքներ և պարտականություններ: Անձնային պատրաստվածությունը ենթադրում է նաև երեխայի դրդապատճառային ոլորտի զարգացման աստիճանի տարբերակումը:

2. Ինտելեկտուալ պատրաստվածություն, որը ենթադրում է երեխայի մտահորիզոնի և ճանաչողական գործընթացների զարգացման առկայություն:

3. Սոցիալ-հոգեբանական պատրաստվածություն, որն իր մեջ ներառում է երեխաների բարոյական և հաղորդակցական ունակությունների ձևավորումը:

4. Հուզականային պատրաստվածություն, որը համարվում է ձևավորված, եթե երեխան կարողանում է իր առջև նպատակ դնել, որոշումներ ընդունել, գործողությունների պլան մշակել և մասնակցել դրանց իրականացմանը [6]:

Դպրոց ընդունվող երեխան պետք է հասուն լինի մտավոր, հուզական և սոցիալական զարգացմամբ: Սա նշանակում է, որ պետք է զարգացած լինեն երեխայի՝

- տարբերակված ըմբռնումը, կամաժին ուշադրությունը, վերլուծական մտածողությունը (մտավոր հասունացում),
- հուզական կայունությունը. ինքնաբուխ ռեակցիաների բացակայություն (հուզական հասունություն),
- հասակակիցների հետ հաղորդակցվելու պահանջմունք, մանկական խմբի պահանջներին և հետաքրքրություններին ենթարկվելու ունակությունը, դպրոցականի սոցիալական դերի գիտակցում և ընդունում(սոցիալական հասունացում) [4]:

**ԳԼՈՒԽ 2. ՎԱՂ ԳՐԱՃԱՆԱԶՈՒԹՅԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔՈՒՄ**

Ուսումնական գործունեության ընթացքում ամենակարևոր խնդիրներից մեկը սովորողների խոսքի զարգացումն է, հաղորդակցվելու կարողության ձևավորումը, քանի որ մարդու հիմնական յուրահատկություններից մեկը հաղորդակցվելու ընդունակությունն է. խոսքի միջոցով են իրագործվում բարձրագույն հոգեկան գիտակցական գործընթացներն ու շփման առավել կատարյալ, սոցիալական տեսակետից անհրաժեշտ ձևերը: Ուսումնական գործունեությունը բարդ ու բազմակողմանի գործընթաց է, և այն առավել արդյունավետ իրականացնելու համար հարկավոր է ճիշտ կազմակերպված աշխատանք, որի ընթացքում անհրաժեշտ է հաշվի առնել այն հանգամանքը, որ սովորողը գիտելիքների ձեռքբերմանը զուգահեռ ստանում է իր կյանքի հետագա գործունեության համար անհրաժեշտ սոցիալական փորձ: Ուսումնառության ընթացքում իրականացվում է երեխայի հոգեկանի զարգացումը, ձեռք է բերվում գիտելիք, մշակվում այլընտրանքային ճանապարհով գիտելիքների ձեռքբերման կարողություն, ձևավորվում ճանաչողական ընդունակություններ, մարդկանց և իր նկատմամբ սեփական վերաբերմունքի դրսևորում: Կրթության հետ միաժամանակ երեխան պետք է դառնա նախաձեռնող, կարողանա ինքնուրույն հետազոտել, ստեղծագործել, ձեռք բերած գիտելիքները կիրառել գործնականում, փոխանցել իր իմացածը, ձեռք բերել հաղորդակցական, համագործակցային կարողություններ և ինքնուրույնություն: Կրտսեր դպրոցական տարիքը գիտելիքների կուտակման տարիք է, և այս տարիքի երեխաները պատրաստակամ են գիտելիքներ ձեռք բերելու հարցում: Ուսուցման հիմքը դրվում է ուսումնառության սկզբնական շրջանում և այնուհետև շարունակվում դպրոցական ողջ տարիների ընթացքում, և ոչ միայն [2]:

Նոր դպրոց մտնող երեխայի խոսքի զարգացման աշխատանքներն իրականացվում են լեզվական տարրական գիտելիքների ուսուցման միջոցով, որի ընթացքում լուծվում են աշակերտի խոսքի զարգացման մի շարք խնդիրներ՝ հնչյունների

ուղղագրությունն ու ուղղախոսությունը, ճիշտ շեշտադրումը, բառակապակցություններ, ապա նախադասություններ կառուցելու կարողությունը, բառիմաստի ընկալման, ճիշտ կիրառման և պատկերավոր խոսք կառուցելու կարողությունը: Ամրապնդման համար համապատասխանաբար կատարվում են ճանաչողական և կիրառական վարժություններ: Սկսած նախաայբբենական շրջանից՝ աշակերտներին գաղափար է տրվում բանավոր և գրավոր խոսքի մասին, պատումի, նախադասության մասին, զարգացվում նրանց տեսողական-պատկերային մտածողությունը, ձևավորվում մտքերը հասկանալի և ճիշտ ձևակերպելու, հաղորդակցվելու, ինքնարտահայտվելու կարողություններ: Ուսուցման ընթացքում ուսուցիչը կրտսեր դպրոցականների առջև խնդիր է դնում իր կողմից առաջադրվող հարցերին տալ լիարժեք և տրամաբանված պատասխաններ, խոսել ճիշտ ու գրագետ, խուսափել անհարկի կրկնություններից: Հատկապես ուշադրություն պետք է դարձնել, որ աշակերտը ազատ և անկաշկանդ մտածի և հաղորդակցվի, կարողանա հասկանալ տրված հարցերը և ճշգրիտ պատասխանել դրանց, կարողանա ճիշտ կողմնորոշվել խոսքային իրադրության մեջ: Երեխային առաջարկում ենք պատմել իր, ընտանիքի, ընկերների, սիրելի իրի և այլ առարկաների կամ երևույթների մասին, սովորեցնում համեմատել և գտնել առարկաների նմանություններն ու տարբերությունները և այլն, ձևավորում ենք դիմացինի խոսքը լսելու կարողություն: Աշխարհաճանաչողական տեղեկությունների միջոցով զարգացնում ենք խոսքն ու մտածողությունը, նոր բառերի միջոցով հարստացնում բառապաշարը, այն մաքրում ժարգոնային, բարբառային, մակաբույծ բառերից՝ բացատրելով, որ «ամեն մի ավելորդ բառ մոտավորապես նույնն է, ինչ դերասանի համար ավելորդ շարժումը, երաժշտի համար՝ ավելորդ ձայնը, հնչյունը, նկարչի համար ավելորդ գույնն ու վրձնահարվածը» [3]:

Արդեն ավագ նախադպրոցական շրջանում աշխատանքներ են տարվում խոսքի, բառի, նախադասության և տեքստի շուրջ, գործնականում կիրառում լեզվական նախնական գիտելիքները: Օրինակ՝ բառի մասին գաղափար կազմելու համար երեխաներին հարցնում ենք, թե ինչ են տեսնում իրենց շրջապատում, աշակերտները սկսում են անվանել տարբեր առարկաներ, այնուհետև հարցնում ենք, թե ինչպես են տարբերում այդ առարկաները, աշակերտները անվանում են առարկաների տարբեր հատկանիշներ, բնութագրում են դրանք, ասում, թե որ առարկան ինչի համար է: Գրաճանաչության մեթոդիկան զբաղվում է գրաճանաչության ուսուցման հարցերով՝ գրուսուցման ժամանակակից մեթոդի, 6—7 տարեկան երեխաների տարիքային առանձնահատկությունների,

այբբենարանի կառուցվածքի ու բովանդակության, ուսումնական աշխատանքի գիտական կազմակերպման, երեխաների համակողմանի դաստիարակության խնդիրների ընդգրկումով: Այս առումով էլ գրաճանաչության մեթոդիկան հենվում է ժամանակակից մանկավարժության ու դիդակտիկայի, մանկավարժական հոգեբանության ու մարդաբանության, մայրենի լեզվի մեթոդիկայի հնչյունաբանության վրա, որոնք նրա տեսական հիմունքներն են կազմում՝ յուրաքանչյուրը յուրովի նպաստելով գրաճանաչության ուսուցման գիտական սկզբունքների մշակմանը: Հաշվի առնելով 5-6 տարեկան երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները՝ վաղ գրաճանաչության ծրագրային խնդիրների լուծումն իրականացվում է բազմազան խաղերով, դիդակտիկ վարժություններով, հանելուկ-խնդիրներով, խաղ-վարժություններով, շուտասելուկներով և ընդհանուր զարգացմանը նպաստող այլ վարժություններով հագեցված պարապմունքներում: Արդեն ավագ նախադպրոցական շրջանում աշխատանքներ են տարվում խոսքի, բառի, նախադասության և տեքստի շուրջ, գործնականում կիրառում լեզվական նախնական գիտելիքները: Օրինակ՝ բառի մասին գաղափար կազմելու համար երեխաներին հարցնում ենք, թե ինչ են տեսնում իրենց շրջապատում, աշակերտները սկսում են անվանել տարբեր առարկաներ, այնուհետև հարցնում ենք, թե ինչպես են տարբերում այդ առարկաները, աշակերտները անվանում են առարկաների տարբեր հատկանիշներ, բնութագրում են դրանք, ասում, թե որ առարկան ինչի համար է: Գրաճանաչության մեթոդիկան զբաղվում է գրաճանաչության ուսուցման հարցերով՝ գրուսուցման ժամանակակից մեթոդի, 6—7 տարեկան երեխաների տարիքային առանձնահատկությունների, այբբենարանի կառուցվածքի ու բովանդակության, ուսումնական աշխատանքի գիտական կազմակերպման, երեխաների համակողմանի դաստիարակության խնդիրների ընդգրկումով: Այս առումով էլ գրաճանաչության մեթոդիկան հենվում է ժամանակակից մանկավարժության ու դիդակտիկայի, մանկավարժական հոգեբանության ու մարդաբանության, մայրենի լեզվի մեթոդիկայի հնչյունաբանության վրա, որոնք նրա տեսական հիմունքներն են կազմում՝ յուրաքանչյուրը յուրովի նպաստելով գրաճանաչության ուսուցման գիտական սկզբունքների մշակմանը: Հաշվի առնելով 5-6 տարեկան երեխաների տարիքային առանձնահատկությունները՝ վաղ գրաճանաչության ծրագրային խնդիրների լուծումն իրականացվում է բազմազան խաղերով, դիդակտիկ վարժություններով, հանելուկ-խնդիրներով, խաղ-վարժություններով, շուտասելուկներով և ընդհանուր զարգացմանը նպաստող այլ վարժություններով հագեցված պարապմունքներում:

2.2 Գրաճանաչության ուսուցման կազմակերպումը

Վաղ կամ նախնական գրաճանաչություն

Սա երեխայի փորձառության մեջ մի փուլ է, որն սկսվում է այն ժամանակ, երբ երեխան առաջին անգամ տեսնում է գիրքը և զարմանում, թե մարդիկ ինչպես են օգտվում դրանից, և ավարտվում է այն ժամանակ, երբ երեխան կարողանում է ինքնուրույն կարդալ բառերը:

Վաղ ֆորմալ և ոչ ֆորմալ ուսուցում, որ երեխան ստանում է տանը կամ մանկապարտեզում և հասկանում, թե ինչ է կարդալն ու գրելը և ինչին են դրանք ծառայում:

Քանի որ տպագիր խոսքը ներկայացնում է այն լեզուն, որով խոսում են, երեխաները, նրանք պետք է հասկանան տպագիր խոսքի լեզուն և ըմբռնեն այդ լեզուն ներկայացնող տպագիր խոսքի առանձնահատկություններ [1]:

Նախնական գրաճանաչությունը ենթադրում է, որ գրաճանաչության զարգացումը տեղի է ունենում երեխայի ներսում: Այն նաև ենթադրում է, որ այս գործընթացն աստիճանական է և որոշակի ժամանակ է պահանջում:

Ահա թե որոնք են նախնական գրաճանաչության ձևավորման գործընթացի բաղադրիչները [11]:

- ***Կարդալ և գրել սովորելը սկսվում է կյանքի շատ վաղ շրջանում:***

Երեխաները, որպես կանոն, շատ վաղ են շփվում գրավոր լեզվի հետ: Տանը նրանց համար գրքեր են կարդում, նրանք տանը և դրսում տեսնում են ամենատարբեր ցուցանակներ, պիտակներ և պատկերանիշեր: Վաղ տարիքում երեխաները փորձում են նաև «գրել»՝ խզբզել:

- ***Կարդալն ու գրելը վաղ տարիքում զարգանում են միաժամանակ և փոխկապակցված:*** Երեխաները չեն սովորում նախ՝ կարդալ, իսկ հետո՝ գրել: Իրականում գրելը՝ որպես վաղ ուսումնական գործունեություն, երեխաների համար ավելի հեշտ է, քան կարդալը:

- ***Գրաճանաչությունը զարգանում է իրական կյանքի իրավիճակներում, որտեղ կարդալն ու գրելը ծառայում են որոշակի գործողություններին:***

- **Երեխաները գրաճանաչություն են սովորում ակտիվ ներգրավվելով որոշակի գործունեության մեջ**, օրինակ՝ իրենց սիրելի պատմություններն «ընթերցելու» միջոցով: Երբ երեխան մատը, սահեցնելով գրքի տողերի վրայով, «վերընթերցում» է իր սիրելի գիրքը, նա անգիր չի կրկնում մտապահված տեքստը, այլ ավելի շուտ վերակառուցում է գրքի բովանդակությունը: Կամ երեխաները հաճախ ձևացնում են, թե գրում են, Գրելու այդ նմանակումը մի ձև է՝ տեսնելու այն հնչյունների տարրերը, որոնք ծանոթ են երեխային:

- **Երեխաների համար կարդալը հատուկ դեր է խաղում վաղ գրաճանաչության զարգացման համար:**

Լսելով, թե ինչպես է հնչում տպագիր խոսքը՝ երեխաները ձեռք են բերում գրավոր խոսքի օրինաչափությունների, ընթացքի և բնույթի զգացողություն: Երեխաներն ընդհանուր պատկերացում են կազմում այն մասին, թե ինչ բան է կարդալը և ինչի է այն նման: Նրանց մոտ ձևավորվում է դրական վերաբերմունք կարդալու նկատմամբ, ինչը սովորելու հզոր դրդապատճառ է դառնում, երբ երեխան գնում է դպրոց: Դա նաև երեխաների մոտ գրքի, տպագիր տեքստի և կարդալու մասին հասկացությունների ձևավորման կարևոր միջոց է:

Վաղ տարիքում, երբ երեխաների համար գրքեր են կարդում, նրանք սովորում են, թե ինչպես են մարդիկ կարդում, որ գրված նշանները կարելի է «խոսեցնել», և աստիճանաբար իրենք էլ սկսում են նմանակել նման վարքը: Աստիճանաբար նրանք սովորում են ինչպես պահել գիրքը, թերթել էջերը, նայել նկարները՝ պատմությունը հասկանալու համար:

Չետո երեխաները սկսում են նկատել տարբերությունը նկարների և նշանների՝ տառերի միջև: Նրանք սովորում են, որ այդ նշաններն իմաստ ունեն: Նրանք նաև փորձում են իբր թե «ընթերցել»՝ մատը սահեցնելով տողերի վրայով:

Չետո երեխաները սովորում են իրենց շրջապատում ճանաչել առանձին բառեր և կարողանում են ասել, թե ինչ են դրանք նշանակում: Ավելի ուշ նրանք սովորում են այբուբենի տառերն ու հնչյունները և դառնում են ինքնուրույն ընթերցողներ:

Մասնագետներն ասում են, որ կարդալ սովորելու համար երեխաները նախ՝ տեսնում են, թե ինչպես են մեծերը կարդում, սովորում են սիրել գրքերը, հետո

- բացահայտում են, որ տպագիր տեքստն իմաստ ունի,
- մտապահում և վերապատմում են գրքերը,
- ճանաչում և կարդում են առանձին բառեր
- ընթերցում են ինքնուրույն:

Ընդ որում, այս փուլերից յուրաքանչյուրը կարող է և պետք է ուղեկցվի բազմազան վարժություններով, որոնք կարող են ուղղակիորեն չառնչվել գրքին, բայց բխեն երեխայի հետաքրքրություններից, ձեռք բերված գիտելիքներից ու հմտություններից [1] :

Այսինքն՝ գրաճանաչության ուսուցումն ունի 2 շրջան՝ նախապատրաստական և բուն գրուսուցման: Մանկապարտեզի խնդիրն առաջին շրջանը վարելն է: Այդ շրջանում երեխաների խոսքի զարգացման ուղղությամբ տարվող աշխատանքներում գլխավորը նրանց բառապաշարի ճշտման, հղկման ու հարստացման, ինչպես նաև կապակցված խոսք կառուցելու ունակության մշակումն ու զարգացումն է: Այս շրջանում հատուկ աշխատանք է տարվում նկարի, տեսաձի, լսածի մասին կապակցված և ամբողջական ձևով պատմելու, խոսքից կամ պատմությունից նախադասությունն առանձնացնելու, նախադասությունը բառերի վերլուծելու, պահանջված բառն անջատելու, բառը վանկերի բաժանելու, վանկերը հնչյունների վերածելու և այդ հնչյունների շարքից անհրաժեշտ հնչյունն առանձնացնելու կարողությունները մշակելու ուղղությամբ: Երեխաներին գաղափար է տրվում նաև հնչյունի և տառի մասին (հնչյունը լսում ենք, արտասանում, տառը տեսնում ենք, կարդում ու գրում):

Գրաճանաչության ուսուցման մեթոդիկան ստեղծվել է գրերի գյուտից անմիջապես հետո, գրավորի մշակույթի և դպրության սկզբնավորման հետ միաժամանակ: Գրաճանաչության ուսուցման նոր մեթոդների ստողծման գործում մեծ նշանակություն են ունեցել Ֆ. Գիդեկենը, Յ. Ստեֆանին, որոնց ստեղծած մեթոդիկայի հիմքում ընկած էին հնչյունների համադրումը դեպի նոր ամբողջական միավորը՝ նախադասությունը և այդ միավորը վերլուծելու միջոցով դեպի խոսքի տարրական մասնիկները գնալու գիտակցության սկզբնավորումը: Ահա թե որոնք են նախնական գրաճանաչության ձևավորման գործընթացի բաղադրիչներ: Կարդալ և գրել սովորելը սկսվում է կյանքի շատ վաղ շրջանում:

Երեխաները, որպես կանոն, շատ վաղ են շփվում գրավոր լեզվի հետ: Տանը նրանց համար գրքեր են կարդում, նրանք տանը և դրսում տեսնում են ամենատարբեր ցուցանակներ, պիտակներ և պատկերանիշեր: Վաղ տարիքում երեխաները փորձում են նաև «գրել»՝ խզբզել: Կարդալն ու գրելը վաղ տարիքում զարգանում են միաժամանակ և փոխկապակցված: Երեխաները չեն սովորում նախ՝ կարդալ, իսկ հետո՝ գրել: Իրականում գրելը՝ որպես վաղ ուսումնական գործունեություն, երեխաների համար ավելի հեշտ է, քան կարդալը:

Գրաճանաչությունը զարգանում է իրական կյանքի իրավիճակներում, որտեղ կարդալն ու գրելը ծառայում են որոշակի գործողություններին: Երեխաները գրաճանաչություն են սովորում ակտիվ ներգրավվելով որոշակի գործունեության մեջ, օրինակ՝ իրենց սիրելի պատմություններն «ընթերցելու» միջոցով: Երբ երեխան մատը, սահեցնելով գրքի տողերի վրայով, «վերընթերցում» է իր սիրելի գիրքը, նա անգիր չի կրկնում մտապահված տեքստը, այլ ավելի շուտ վերակառուցում է գրքի բովանդակությունը: Կամ երեխաները հաճախ ձևացնում են, թե գրում են, Գրելու այդ նմանակումը մի ձև է՝ տեսնելու այն հնչյունների տարրերը, որոնք ծանոթ են երեխային: Երեխաների համար կարդալը հատուկ դեր է խաղում վաղ գրաճանաչության զարգացման համար :

Գրագիտության ուսուցման եռությունը որոշելու համար նախ անհրաժեշտ է իմանալ ինչ առանձնահատկություններ ունի գրավոր խոսքը, և առաջնայինը կարդալ թե՛ գրել իմանալն է: Կարդալը և գրելը խոսքային գործունեության տեսակներ են, որոնց հիմքում ընկած է բանավոր խոսքը: Երեխայի գրագիտության ուսուցման հիմք է հանդիսանում երեխայի ընդհանուր խոսքային զարգացումը: Ազատ խոսքը կարևոր գործոն է գրավոր խոսքի ուսուցման համար: Դա դպրոցին հոգեբանորեն նախապատրաստվելու կարևոր գործոն է:

Գրաճանաչության զարգացումը տեղի է ունենում ոչ միայն ավագ տարիքում, այլ ողջ նախադպրոցական մանկության շրջանում:

- 3-4 տարեկանում ձևավորվում է բառի հնչարտաբերումը;
- 4-5 տարեկանում երեխան գործնականում ծանոթանում է «բառ» և «հնչյուն» տերմիններին, դրանք կարողանում է կիրառել վարժությունների, խոսքային, բառային, խաղերի ընթացքում: Երեխան ծանոթանում է կարճ բառերին, ձայնավոր և բաղաձայ հնչյուններին:
- 5-6 տարեկան երեխային սովորեցնում են կատարել բառի հնչյունային վերլուծություն, տեղին կիրառել սովորած:

«Բառ» տերմինը երեխան յուրացնում է հաղորդակցման ընթացքում, բառապաշարի ակտիվացման, հարստացման միջոցով: Դաստիարակը պետք է հաճախակի կրկնի հետևյալ արտահայտությունները. «Լսիր, ես ինչպես եմ արտասանում այս բառը», « Ճիշտ արտասանիր այս բառը» և այլն: Կարելի է օգտվել գրական ստեղծգործություններից, հեքիաթներից, խաղերից:

Ծանոթացում նախադասության բառակազմին: Նախադասության հետ ծանոթացման ժամանակ նախ անհրաժեշտ է նախադասությունն առանձնացնել խոսքից: Օրինակ՝ նկարով պատմումի ժամանակ նախ անհրաժեշտ է առանձնացնել պատմվածքի յուրաքանչյուր նախադասությունը: Բացատրել, որ ամեն մի նախադասություն ունի իր միտքը: Նախադասության ամրապնդման համար անհրաժեշտ է օգտագործել հետևյալ հնարները՝ տրված բառերով կազմել նախադասություն, անվանել նկարը, փոքրիկ պատմություն հորինել աղվեսի մասին, երկու նկարներով կազմել մեկ նախադասություն և այլն: Ուսուցումը սկսվում է պարզ նախադասություններից / 2-3 բառ, օրինակ՝ տիկնիկը քնեց: Ուսուցման հիմքում ընկած է ճիշտ արտասանությունը, ձայնով բառերի առանձնացումը, դրանց քանակի և հերթականության որոշումը:

Ծանոթացումբառի վանկային կազմին: Ընթերցանության նախապատրաստումը ենթադրում է վանկերով, այլ ոչ թե տառերով կարդալու ունակության ձևավորում: Բառի վանկային կազմի հետ ծանոթացման խնդիրը կայանում է նրանում, որ երեխաները գիտակցեն բառի վանկային կազմը, դրանց հաջորդականությունը բառի մեջ և քանակը, կարողանան տրված վանկերով բառեր կազմել: Դաշատ բարդ գործընթաց է, որն երեխայից պահանջում է բարդ մտածական գործողություններ: Ուսուցման սկզբնական շրջանում կիրառվում են երկվանկանի բառեր՝ կա-տու; գըն-դակ; աղ-վես: Երեխաները դրանք լսում են նախադասությունների մեջ և կրկնում: Այնուհետև երեխաներին առաջարկվում է ասել, թե բառի մեջ քանի վանկ կա: Դաստիարակը հենվում է ոչ միայն երեխաների լսողական ընկալման, այլև տեսողական ընկալման վրա: Ողջ ուսումնական գործընթացում կիրառվում են բառերի մեջ վանկերի քանակի և հերթականության որոշման հնարներ: Այս խնդիրների իրագործման համար կիրառվում է «Կենդանի վանկ» խոսքային խաղը, որը նախորդ խաղի նման է, այստեղ երեխաները հանդես են գալիս «կենդանի վանկերի» դերում:

Բառի հնչյունային կազմի հետ ծանոթացման գործընթացում անհրաժեշտ է արտասանվող բառը դարձնել սաների դիտման և վերլուծության օբյեկտ: Սաների կողմից բառի հնչյունային կողմի հետ ծանոթացումը սկսում է կրտսեր և միջին խմբերում, երբ հնչյունային կուկտուրայի դաստիարակության ընթացքում վարժությունների և խոսքային խաղերի միջոցով սաները սովորում են պարզ և հասկանալի արտասանել հնչյունները, արտասանել որոշակի հնչյուն պարունակող բառեր, դրանք արտասանել ձայնի տարբեր ուժգնությամբ: Երեխաներին բառը

հնչունային վերլուծության ենթարկել սկսում են սովորեցնել միջին խմբում: Այս փուլը համարվում է նախապատրաստական փուլ հնչունային վերլուծության, իսկ հետագայում նաև՝ ընթերցանության ուսուցման համար:

Ավագ նախադպրոցական տարիքում խնդիր է դրվում ձևավորել հնչունային վերլուծության ունակությունը: Իրականացվում է հետևյալ կերպ.

1. Բառերում հնչունների դասավորության որոշում,
2. Հնչունների տարբեր գործառույթների որոշում,
3. Տվյալ լեզվին հատուկ հիմնական հնչունային հակասությունների որոշում

Ավագ նախադպրոցական տարիքում ձեռքի և աչքի՝ գրուսուցմանը պատրաստելու հիմնական խնդիրները հետևյալն են.

1. Տեսողական ճիշտ ընկալման զարգացում, ամբողջից մասնակի անջատելու, դրանք նորից ամբողջացնելու ունակության զարգացում, տարածության ճիշտ դիֆերենցման զարգացում;
2. Տարածության մեջ կողմնորոշվելու կարողության զարգացում՝ աջ, ձախ, աջ կողմում, ձախ կողմում, վերև, ներքև/;
3. Ծանոթացում գրելու կանոններին/գրում ենք ձախից աջ՝ պահպանելով տառերի համաչափությունը և դրանց միջև եղած հեռավորությունը/;
4. Ձեռքի մանր մկանները պատրաստել գրելուն, ինչպես նաև մշակել տրված պահանջին համապատասխան սեփական գործողությունները կառավարելու ունակություն;
5. Մշակել իր դիտումներին և կատարած գործողություններին խոսքային բացատրություն տալու ունակություն;
6. Սովորեցնել գրելուց առաջ նստել համապատասխան դիրքով, աչքերը տետրից պահել որոշակի հեռավորության վրա՝ 30սմ/, տետրը դնել համապատասխան ձևով:

Այս ամբողջ հմտությունները ձևավորելը, ճիշտ ուսուցումը կնպաստի հետագայում դպրոցում ազատ, անկաշկանդ և հաճույքով ուսուցմանը [3,5,8] :

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ամփոփելով կատարված աշխատանքը՝ կարելի է առանձնացնել հետևյալը, որ գրաճանաչությունը բավականին լայն հասկացություն է և ընդգրկում է երեխայի զարգացման գրեթե բոլոր ոլորտները: Առանձնացվում են դպրոցին պատրաստվածության այնպիսի բաղադրիչներ, ինչպիսիք են անձնային, մտավոր, սոցիալ-հոգեբանական, հուզականային ոլորտների համապատասխան պատրաստվածություն: Նշված ոլորտների զարգացվածության բավարար մակարդակն էլ հիմք է հանդիսանում հետագա ուսումնական գործունեության արդյունավետության համար դրանով իսկ մատնանշելով երեխայի դպրոցական պատրաստվածության բարձր մակարդակը կամ ցուցանիշը:

Գրաճանաչումը կատարվում է փուլայինությամբ:

Նախնական գրաճանաչությունը ենթադրում է, որ մինչև դպրոց գնալը երեխան պետք է կարողանա իրականացնել , կատարել այնպիսի գործողություններ և հմտություններ, ինչպիսիք են կարողանալ լսել, հասկանալ բանավոր խոսքը, հաղորդակցվել, վերարտադրել լսածը, սեփական կարծիք հայտնել, իմանալ գրավոր խոսքի այբբենական բնույթի մասին, ընկալել դեպքերի հաջորդականությունը, կանխատեսումներ անել, կապել պատմությունը սեփական կենսափորձին:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. «Ընթերցանության կարողությունների ձևավորում տարրական դասարաններում՝ հիմնված հավաստի գնահատման վրա», Երևան, 2014, էջ 7-8
2. Լ. Մանուկյան; Լ. Սմբատյան; Լ. Սարգսյան «Վաղ գրաճանաչությունը մանկապարտեզի ավագ խմբում» Երևան 2008 էջ 3-14
3. Հասմիկ Միտոյան, Լալա Սմբատյան «Ուսումնական ձեռնարկ մանկապարտեզի համար», Երևան, 2010թ
4. Սարգսյան Ա. Երեխայի հոգեբանական պատրաստությունը դպրոցական ուսուցմանը: Երևան, 1998
5. Վորլդ Վիժն «10 հարց ու պատասխան 3-6 տարեկան երեխաների մասին»; Երևան 2017; էջ 21-23
6. А. И. Воскресенской: Грамота в детском саду. — М., 1965
7. Д. Б. Эльконин Психология игры. – М.: Педагогика, 1978. – 210 с
8. Л. А. Венгер Психологические вопросы подготовки детей к обучению в школе (Дошкольное воспитание №4, 1970
9. <https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotki/227891-vlijanie-informacionnyh-tehnologij-na-razviti>
10. <https://mskh.am/կրտսւտը-դպրոցական-տարիք/>
11. www.emergentliteracy.com